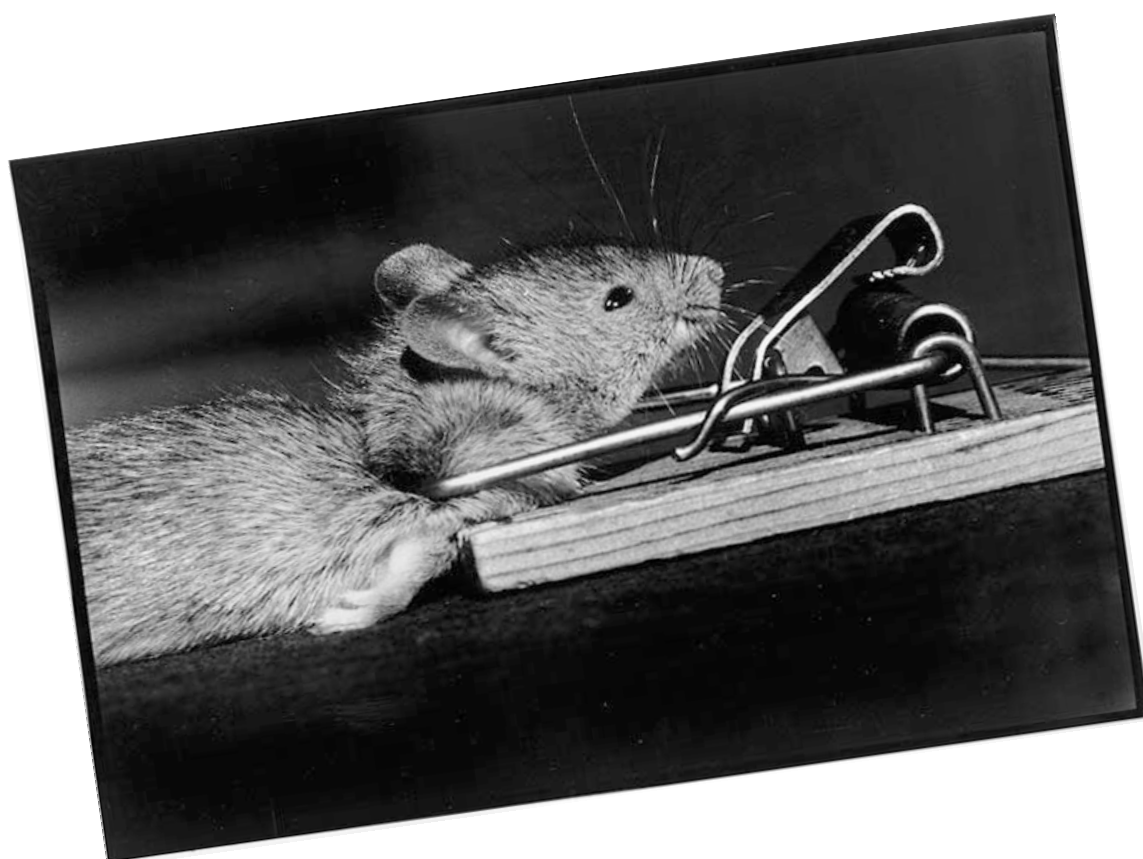

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om skadedyrsbekæmpelse

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om skadedyrsbekæmpelse

Justitsministeriet
Civilkontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Maj 1997

Udtalelse om skadedyrsbekæmpelse

© 1997 Det Dyreetiske Råd

København

Grafisk tilrettelægning: Karsten Borup

Reproduktion: Notex – Tryk & Design a-s

Forsidefoto: © Kirstine Theilgaard

Fotos side 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 og 15 © Kirstine Theilgaard

Fotos side 16, 17, 18 og 19 © Glen Theiltoft

Sat med Minion og Rotis Semi Serif

og trykt hos Notex – Tryk & Design a-s, København

1. udgave, 1. oplag

Printed in Denmark 1997

Det Dyreetiske Råd

Det Dyreetiske Råd er nedsat i henhold til Dyreværnsloven, som trådte i kraft 1. september 1991. Rådet erstattede Det Ethiske Råd vedrørende Husdyr, som havde fungeret siden 1986.

Rådet består p.t. af følgende 11 medlemmer:

Lektor Peter Sandøe (formand)
Informationschef Gudrun Andreasen
Kontorchef Mogens Kjærgaard Møller
Agronom Charlotte Lønborg Frantzen
Forsker Mette Giersing
Professor J. Fris Jensen
Gårdejer Karsten Vig Jensen
Kredsdyrlæge Svend Johansen
Bankfuldmægtig Bent Olufsen
Journalist Poul Thomsen
Forretningsfører Marianne Wiberg

Det Dyreetiske Råd har til opgave ud fra en etisk vurdering at følge udviklingen inden for dyreværn. Rådet kan afgive udtalelse om spørgsmål inden for dyreværn og skal på Justitsministerens begæring af-

give udtalelse om særlige spørgsmål vedrørende lovgivningen om dyreværn (jf. Dyreværnsloven, § 25).

Udtalelsen om skadedyrskæmpelse er Rådets syvende større udtalelse. I september 1992 fremsatte Rådet en udtalelse om dyreforsøg, der blev lagt til grund for den revision af Lov om Dyreforsøg, som trådte i kraft 1. oktober 1993. I oktober 1993 fremlagde Rådet en udtalelse vedrørende svineproduktion, i februar 1995 en udtalelse vedrørende slagtefjerkræ, i november 1995 en udtalelse om økologisk husdyrproduktion, i juni 1996 en udtalelse om bioteknologi i forbindelse med dyr, og i april 1997 en udtalelse om rituelle slagtninger.

Alle henvendelser til Det Dyreetiske Råd bedes rettet til Rådets sekretariat:

Det Dyreetiske Råd
Justitsministeriet
Civilkontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K
Att. Helle Frøshøj
Tlf. 33 92 27 80

Indhold

De lovgivningsmæssige rammer
for skadedyrsbekæmpelse

5

Overordnet etisk stillingtagen

7

Rotter

9

Mus

12

Muldvarpe og mosegrise

14

Husmår

15

Herreløse katte

16

Rådets anbefalinger

19

Bilag

20

Udtalelse om skadedyrsbekæmpelse

Skadedyr er dyr, som på den ene eller anden måde er til gene for mennesker. Dyr af bestemte arter, f.eks. mus og rotter, optræder typisk som skadedyr; men selve det at tilhøre en bestemt art er ikke tilstrækkeligt til at gøre et dyr til et skadedyr. F.eks. vil mus kunne klassificeres som skadedyr, nyttedyr eller harmløse vilde dyr, alt efter om de invaderer vore huse, bliver brugt som forsøgsdyr eller lever i skoven.

Hvilke dyr der opfattes som skadedyr, afhænger meget af viden og holdninger. For eksempel blev store rovfugle i Danmark tidligere bekæmpet som skadedyr. I dag har man fundet ud af, at mange arter kun i begrænset omfang øver skade på vildt og tamdyr. Endvidere har man ændret holdning, således at vilde rovfugle i dag i vide kredse opfattes som beskyttelsesværdige elementer i den danske natur.

På trods af holdningsforskelle kommer man ikke uden om, at nogle dyr er potentielt alvorlige skadevoldere, som det er nødvendigt at bekæmpe. Rotter kan f.eks. anrette alvorlige skader på ejendomme, og de kan som smittebærere udgøre en sundhedsrisiko. Det er dog ikke ligegyldigt hvordan bekæmpelsen foregår. Selv om dyr er til gene for os, har vi ingen ret til at påføre dem unødigt lidelse. Det må derfor være en moralsk pligt ved skadedyrsbekæmpelse at vælge den metode, der er mest skånsom over for dyrene.

Målet med nærværende udtalelse er at give en etisk vurdering af forskellige former for skadedyrsbekæmpelse. Emnemæssigt er der foretaget to afgrænsninger. Der ses udelukkende på bekæmpelse af pattedyr og fugle, medens bekæmpelsen af insekter, snegle og lignende ikke berøres. Bortset fra bekæmpelse af husmår kommer udtalelsen heller ikke ind på skadedyrsbekæmpelse, som hører under jagtlovgivningen.

De lovgivningsmæssige rammer for skadedyrsbekæmpelse

Generelle regler

Dyreværnsloven indeholder nogle almindelige bestemmelser, der også finder anvendelse ved bekæmpelse af skadedyr. Som almindeligt princip gælder, at speciallovens regulering går forud for den generelle dyreværnslov, men er et forhold ikke specifikt reguleret i en særlov, så gælder dyreværnslovens regler.

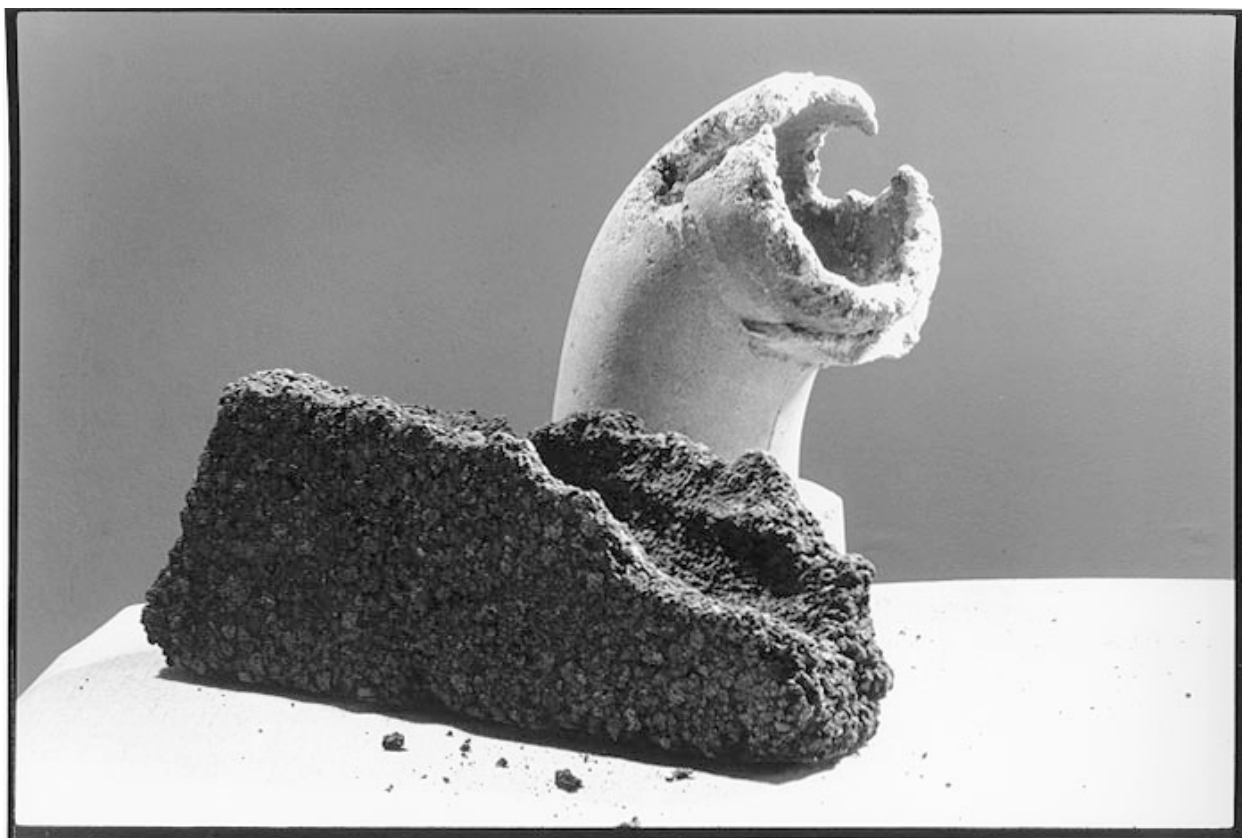
Generalklausulen i Dyreværnslovens § 1 bestemmer, at dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe. Normen gælder for enhver, der kommer i kontakt med dyr, hvilket også vil være den, der skal bekæmpe skadedyr ved brug af gift, fælde eller andet middel.

Når bestemmelsen indeholder begrebet "bedst muligt" ligger der heri en erkendelse af, at det ikke altid vil være muligt at undgå at påføre dyr smerte m.v.; men det er strafbart at udsætte et dyr for en videre smerte end højest nødvendigt.

I en situation, hvor der foreligger to forskellige bekæmpelsesmetoder, skal man som følge heraf vælge den for skadedyret mest skånsomme aflivnings- eller bekæmpelsesmetode.

Der er i Dyreværnslovens § 13 fastsat bestemmelser om aflivning af dyr. Den, der vil aflive et dyr, skal således sikre sig, at dyret aflives så hurtigt og så smertefrit som muligt. Det er endvidere bestemt, at aflivning ved drukning ikke må finde sted.

Med hensyn til det nærmere indhold af Dyreværnslovens §§ 1 og 13, foreligger der efterhånden en del udtalelser fra Det Veterinære Sundhedsråd,

Skader forårsaget af rotter

der giver vejledning ved fortolkningen af bestemmelserne. Som eksempel kan nævnes rådets skrivelse af 13. november 1992, hvorefter anvendelse af limfælder til bekæmpelse af mus og rotter findes at være i strid med Dyreværnslovens bestemmelser.

Specielle regler/detailregulering

Rottebekæmpelse er særskilt reguleret af bekendtgørelse nr. 576 af 1. august 1991, ændret ved bekendtgørelse nr. 651 af 4. august 1993. Der er her bestemmelser om, at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der foretages en effektiv bekæmpelse af rotter. Ved dette forstås en bekæmpelse, der udøves af kvalificeret personale for at udrydde rotter eller holde bestanden nede på et efter sagkundskabens vurdering forsvarligt niveau. Denne bekæmpelse skal enten udøves af kommunens eget personale eller af en dertil autoriseret person. For at en person kan autoriseres, skal denne overfor Miljøstyrelsen af-

lægge en prøve, der dokumenterer, at den pågældende besidder fornøden viden om rotters levevis og deres bekæmpelse.

Lovbekendtgørelse nr. 503 af 29. juni 1990 omhandler bekæmpelse af muldvarpe og mosegrise. Loven fastsætter dog ikke nogen konkrete regler om bekæmpelsesmetoder, men bemyndiger den enkelte kommune til at iværksætte en sådan bekæmpelse. Loven hjemler samtidig, at kommunen kan finansiere bekæmpelsen ved opkrævning hos ejeren af den ejendom, hvor bekæmpelsen finder sted.

Bekæmpelse af husmår er reguleret af "Lov om jagt og vildtforvaltning" (lov nr. 269 af 5. maj 1993). Iflg. § 37 i denne lov kan Miljøministeren fastsætte regler om regulering af vildt for at hindre omfattende skader på bebyggelse m.m., hvor disse regler kan fravige de normale regler for jagt. Sådanne regler er fastsat i "Bekendtgørelse om vildt-skader", nr. 42 af 21. januar 1994 og ændret ved bekendtgørelse nr. 985, af 12. maj 1994. Iflg. § 5 i denne bekendtgø-

relse må husmår i en afstand af indtil 25 m fra bebyggelse fanges i fælder hele året.

I medfør af Dyreværnsloven er der udfærdiget bekendtgørelse nr. 384 af 17. juli 1984 om indfangning og aflivning af herreløse katte. Indfangning og aflivning af herreløse katte må ifølge bekendtgørelsen kun foretages af en praktiserende dyrlæge eller af personer, som denne har instrueret og fører tilsyn med. Den enkelte dyrlæge skal ved sin instruktion sikre sig, at medhjælperen har forstået og vil iagttage Dyreværnslovens bestemmelser i §§ 1 og 13. Kommunerne har kompetencen til at beslutte, at indfangning og aflivning af herreløse katte skal finde sted. I situationer hvor det af dyreværns-mæssige grunde er påkrævet, kan den enkelte dyrlæge dog egenhændigt beslutte dette.

Der er i Veterinærdirektoratets vejledende retningslinjer af 25. oktober 1985 fastsat nærmere bestemmelser for praktiserende dyrlægers indfangning og aflivning af herreløse katte.

Herreløse katte kan tilsyneladende også lovligt bekæmpes af jægere. Således har Justitsministeriet i et brev til Danmarks Jægerforbund, dateret 2. april 1997, givet udtryk for, "at nedskydning af vildtlevende/herreløse katte ... lovligt kan foretages af personer med jagttegn på områder, hvor vedkommende har ret til at anvende skydevåben, når der ikke er tale om forudgående indfangning, og når nedskydningen sker på en dyreværns-mæssigt forsvarlig måde."

Bekæmpelse af mus og fugle, der ikke henhører under betegnelsen skadevoldende vildt, er ikke reguleret særskilt.

Særligt om godkendelse af bekæmpelsesmidler

Midler til bekæmpelse af rotter og mus samt visse midler til bekæmpelse af mosegrise er hverken klassificeret som meget giftige eller giftige. Midlerne kan derfor købes af private i detailhandelen. Dog gælder det for nogle rottimidler, at de kun kan købes og udlægges af autoriserede eller bemyndigede personer.

For muldvarpe og mosegrise er der derimod midler, der klassificeres som meget giftige. For at få autorisation til at bruge sådanne midler skal en person have gennemgået et særligt kursus.

Inden et bekæmpelsesmiddel kan markedsføres, skal det i medfør af § 33 i lov bekendtgørelse nr. 21 af 16 januar 1996 om kemiske stoffer og produkter være godkendt af Miljø- og energiministeren (Miljøstyrelsen). Før godkendelse finder sted vil der blive foretaget en grundig undersøgelse af det pågældende bekæmpelsesmidlets anvendelsesformål, sammensætning og mulige virkning på sundheden og miljøet. Denne prøvelse kan også inddrage dyreetiske hensyn.

Overordnet etisk stillingtagen

At det overhovedet er nødvendigt at bekæmpe skadedyr skyldes ofte, at mennesker selv har givet dyrene nogle forhold, som gør det muligt for dem at trives dér, hvor de er til skade. For eksempel er gener fra duer ofte et resultat af, at man har udstyret husene med kanter og udhæng, duerne opfatter som egnede hvile- eller redepladser. Den korrekte løsning må her være, at man forebygger problemet. Således kan man ved forskellige midler forhindre duerne i at slå sig ned på huset.

Kun i de tilfælde, hvor det ikke er muligt på anden måde at sikre sig mod skadedyr, er det etisk acceptabelt at gribe til skadedyrsbekæmpelse. Det kan f.eks. være tilfældet med rotter. Her vil forebyggende foranstaltninger såsom oprydning og vedligeholdelse af kloakrør ikke altid være tilstrækkelige til at hindre, at rotterne trænger ind i beboelse eller andre bygninger. Er der først kommet rotter inden døre, er det helt nødvendigt at ty til egentlig bekæmpelse.

Ved skadedyrsbekæmpelse bør gælde det samme princip som i forbindelse med aflivning og slagting af husdyr og i forbindelse med jagt, nemlig at dyret skal dø hurtigt og smertefrit. Den rigtige løsning er derfor et middel, f.eks. en fælde, som med stor sikkerhed medfører umiddelbart bevidsthedstab og en hurtigt efterfølgende død for dyret.

Midler, der ikke lever op til princippet om, at

Plakat fra 40'erne

dyret skal dø hurtigt og smertefrit, må betragtes som nødforanstaltninger, der kun kan accepteres ved alvorlige skadedyrsproblemer, som ikke kan løses effektivt på anden måde. Det kan for eksempel være tilfældet ved rottebekæmpelse, hvor de eneste effektive bekæmpelsesmidler for øjeblikket er giftstoffer, som typisk medfører, at rotterne dør af indre blødninger adskillige dage efter indtagelsen.

Det kan dog under ingen omstændigheder accepteres, at dyr i forbindelse med skadedyrsbekæmpelse påføres stærk smerte eller anden intens lidelse. Dette princip er allerede lovfæstet i forbindelse med dyreforsøg. De mest anvendte dyr til forsøg er netop dem, som oftest gøres til genstand for skadedyrsbekæmpelse, nemlig mus og rotter. Så det er svært at forsvare, at der skulle gælde forskellige principper på de to områder.

Midler til skadedyrsbekæmpelse bør kun kunne sælges, hvis det er dokumenteret, at de fungerer efter hensigten. Således bør f.eks. fælder underkastes en eller anden form for typegodkendelse. Endvidere bør det være lovpligtigt, at fælder og andre bekæmpelsesmidler altid kun sælges med en udførlig brugsanvisning på dansk.

Fælder, gifte og andre midler, som man ikke uden nærmere instruktion eller uddannelse kan forventes at kunne bruge korrekt, bør kun kunne erhverves af personer, som kan dokumentere de nødvendige kvalifikationer, f.eks. i kraft af at have gennemgået et kursus og have aflagt en prøve.

I de følgende afsnit gennemgås, hvorledes de mest almindelige skadedyr bekæmpes. Dette sker med henblik på at vurdere om de ovennævnte principper efterleves, og hvis dette ikke er tilfældet, at foreslå tiltag til at sikre, at principperne bliver efterlevet.

Plakat fra 60'erne

Brune rotter

Rotter

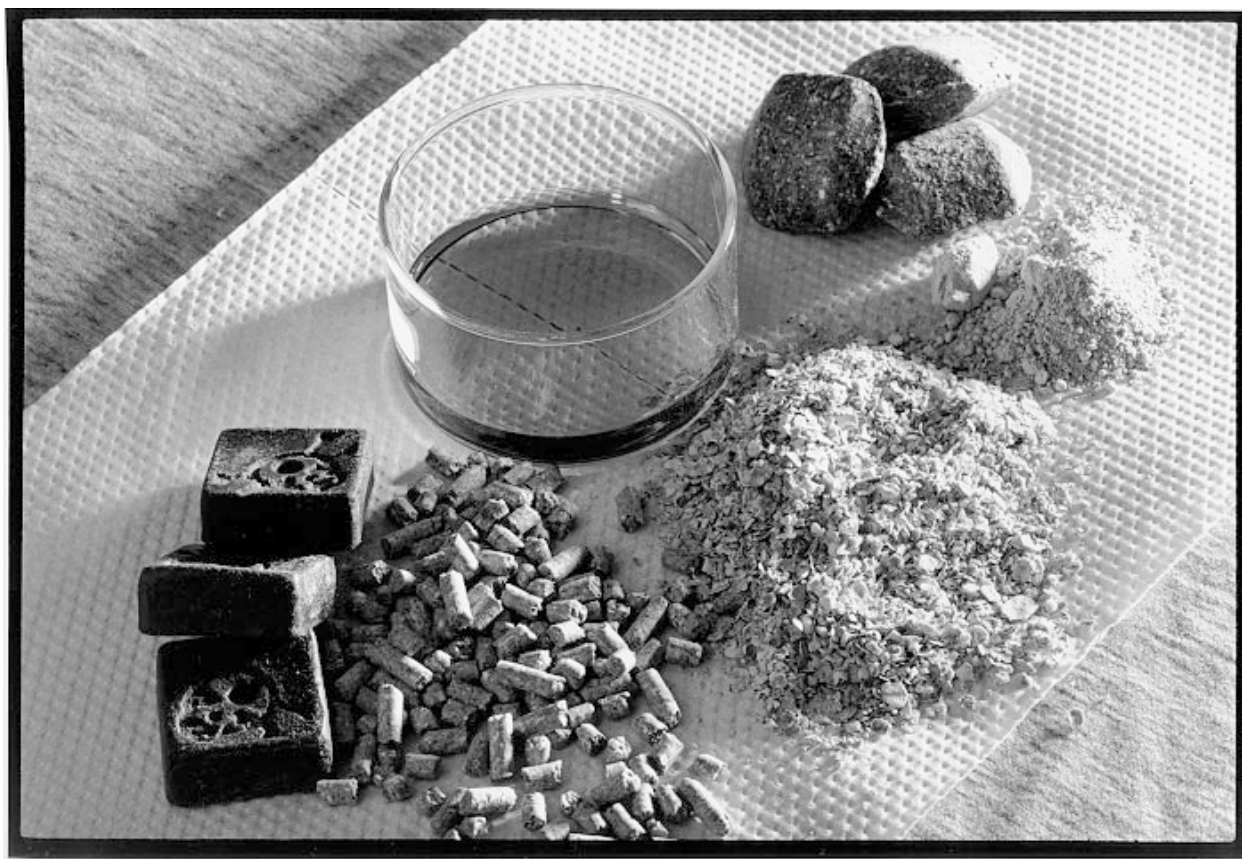
Der findes i Danmark to rottearter, den brune rotte og husrotten. Sidstnævnte var indtil for et par hundrede år siden vores eneste art. I dag er den næsten fortrængt af den brune rotte.

Rotter lever i stort tal i vore kloaksystemer. Endvidere findes de på landbrugsejendomme og kan også leve på friland. Herfra kan de trænge ind i beboelser eller andre former for bebyggelse, hvor de kan øve stor materiel skade. Samtidig udgør rotter en sundhedsrisiko, idet de kan overføre smitte, bl.a. den ofte dødelige Weils syge.

Rottebekæmpelse er i Danmark en offentlig opgave, som koordineres af Miljøstyrelsen ved to rottekonsulenter. Den egentlige rottebekæmpelse er overladt til kommunerne, og den enkelte grundejer skal ikke betale herfor, idet betalingen sker kollektivt via de kommunale skatter eller som gebyr. Dog kan

rotteangreb indirekte medføre store udgifter for grundejeren, idet kommunen kan påbyde grundejeren at udføre de nødvendige foranstaltninger til at forebygge yderligere rotteproblemer, f.eks. at reparere defekte kloakledninger eller at rydde op. Derfor er der formodentlig en del mennesker, som vælger at foretage rottebekæmpelse på egen hånd.

Kommunerne kan enten foretage rottebekæmpelsen ved hjælp af eget personale eller, hvad der er mest almindeligt, overlade den til andre. Personer, som foretager erhvervmæssig rottebekæmpelse, skal være autoriseret hertil af Miljøstyrelsen. For at få autorisation skal en person gennemgå et kursus og ved en prøve dokumentere "at besidde fornøden viden om rotters levevis og deres bekæmpelse". Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse er det vigtigt, at også kommunalt ansat personale, som udfører

Rottegift

rottebekæmpelse, gennemfører det nævnte kursus, og at alle, som udfører rottebekæmpelse, løbende får holdt deres viden ajour. Endvidere bør det sikres, at kendskab til dyreværns-mæssige forhold indgår som et centralt element i kurset.

Rottebekæmpelse foregår ved hjælp af gift eller fælder. Gift anvendes hovedsageligt til bekæmpelse af strejfrotter, der endnu ikke er trængt ind i bygninger.

Der findes en række forskellige gifte med mere eller mindre kraftig virkning. Da rotter kan blive resistente over for stofferne, har man fra den offentlige rottebekæmpelse en strategi, som går ud på, at de kraftigste stoffer kun anvendes, hvis de mindre kraftige stoffer har vist sig virkningsløse.

Giften spredes i forskellig form, opblandet i kornprodukter, som pellets, i voksblokke, som drikkegifte eller som et pulver, rotten vil få på sig og derefter slikke af. Ofte vil giften være placeret i

metalkasser, således at større dyr ikke kan få fat i den.

De tilladte gifte er alle såkaldte antikoagulanter, der virker ved at hindre leveren i at danne et stof, som er nødvendigt for blodets normale størknings-evne. Dette fører til blødninger, som rotten i sidste ende vil dø af. Alle stofferne virker i de normalt anvendte doser langsomt. Normalt optræder symptomer på forgiftning således først efter 4 til 6 dages forløb. Ud fra en bekæmpelses-mæssig synsvinkel er dette væsentligt. Når rotter oplever ubehag eller sygdom, forbinder de denne med den føde, de har indtaget inden for de seneste ca. 7 timer. Da de samtidig er meget agtpågivende og de første gange kun smager forsigtigt på et nyt fødeemne, betyder det, at der enten skal anvendes meget giftige bekæmpelsesmidler, hvor selv meget små doser vil slå rotten ihjel, eller at der skal anvendes midler, der som antikoagulanterne har en forsinket virkning. Da meget

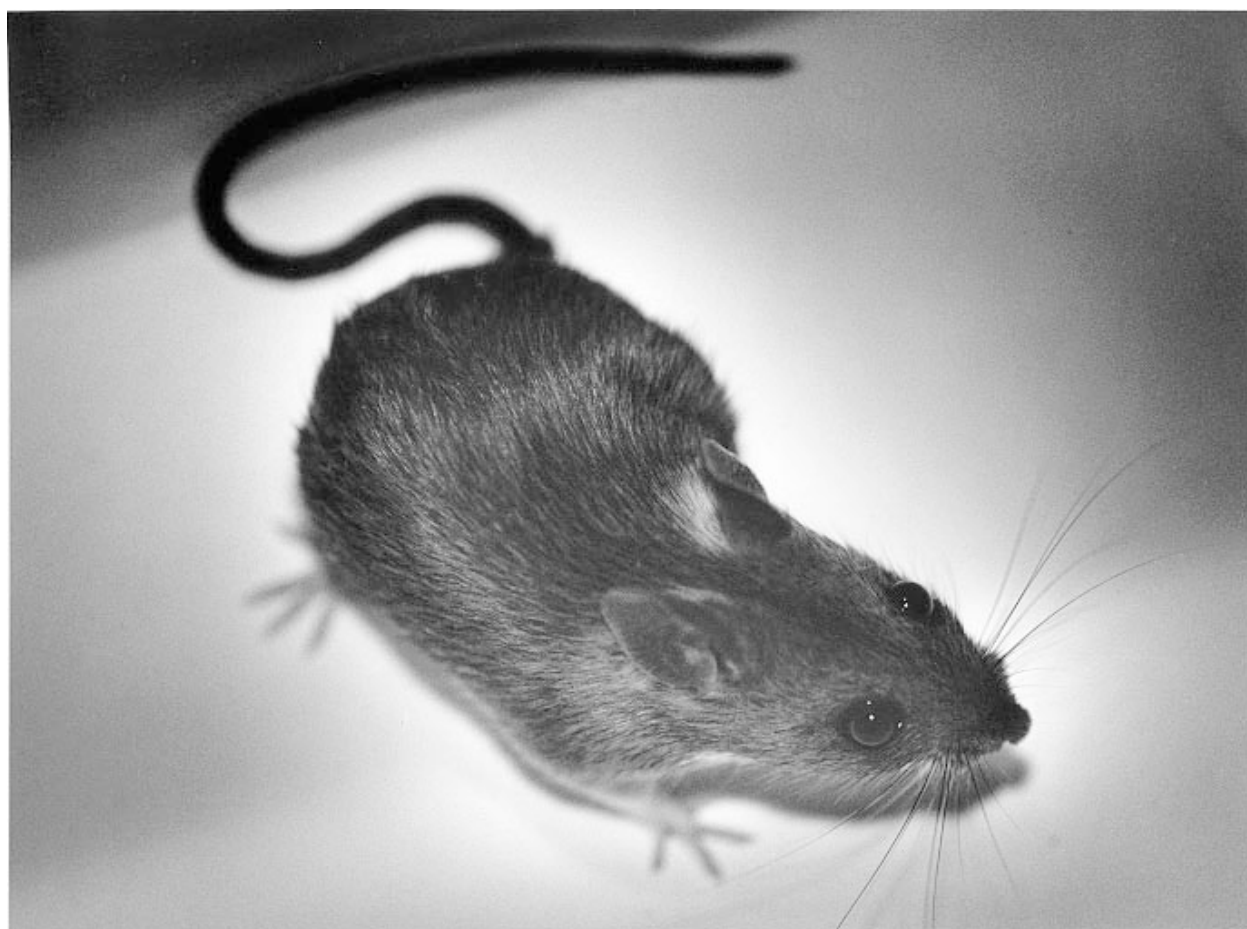
giftige bekæmpelsesmidler ikke er acceptable af hensyn til faren for forgiftninger af mennesker og andre dyr, er det for øjeblikket kun muligt effektivt at bekæmpe strejffrotter ved hjælp af gifte af antikoagulanttypen.

Ud fra en etisk synsvinkel er det dog højt betænkeligt, at rotterne således dør langsomt. Godt nok vil de i mange tilfælde dø en relativt smertefri død, da indre blødninger formodentlig oftest ikke er smertevoldende. Men da blødningerne kan forekomme mange forskellige steder, må det forventes, at der i nogle tilfælde vil være forbundet smerte eller ubehag med forgiftningen. Derfor bør giften betragtes som en nødløsning.

Det bør sikres, at rottegift kun kan erhverves af personer, der er uddannet til at bruge det. Dette ikke blot af hensyn til rotterne, men også af hensyn til de andre dyr, der kan blive forgiftet af rottegift, som ikke er udlagt på forsvarlig måde.

Til bekæmpelse af rotter indendørs anvendes derimod normalt ikke gift, da de døde rotter her kan medføre en kraftig stank og andre gener. I stedet anvendes fælder. I Miljøstyrelsens vejledning anbefales smækfælder. Det fremgår dog indirekte, at disse fælder ikke altid slår dyret ihjel med det samme. Således står der: "Hvor der er risiko for at rotterne kan slæbe fælden ind på utilgængelige steder, vil det være fornuftigt at fastgøre fælden med et stykke ståltråd." Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse bør det gennem afprøvning og en eller anden form for typegodkendelse sikres, at de anvendte smækfælder eller andre dræbende fælder med høj grad af sandsynlighed medfører en hurtig og smertefri aflivning.

Det fremgår også af vejledningen fra Miljøstyrelsen, at der i visse tilfælde kan anvendes fælder, hvor dyrene fanges levende: "Erfaringen viser, at det generelt kan være vanskeligt at fange rotter i fælder,

Halsbåndmus

Husmus

også smækfælder. Man kan derfor ofte blive nødt til at forsøge sig med andre typer fælder, f.eks. rusefælder, der så må tilses dagligt.” Det er ingen tvivl om, at rotter, som er fanget i sådanne fælder, vil opleve stor angst og anden lidelse. Derfor bør disse fælder ifølge Det Dyreetiske Råd opfattes som nødløsninger. De bør kun kunne anvendes af særligt autoriserede personer. Samtidig bør det sikres, at fælderne tilses mindst to gange dagligt, og at fangne rotter aflives hurtigt og smertefrit.

Mus

De mus, som man kan møde inden døre, tilhører to forskellige arter: husmusen og halsbåndmusen. Husmusene, som er de mest almindelige, søger ind i husene fra sensommeren og i løbet af efteråret, medens halsbåndmusen typisk kommer senere.

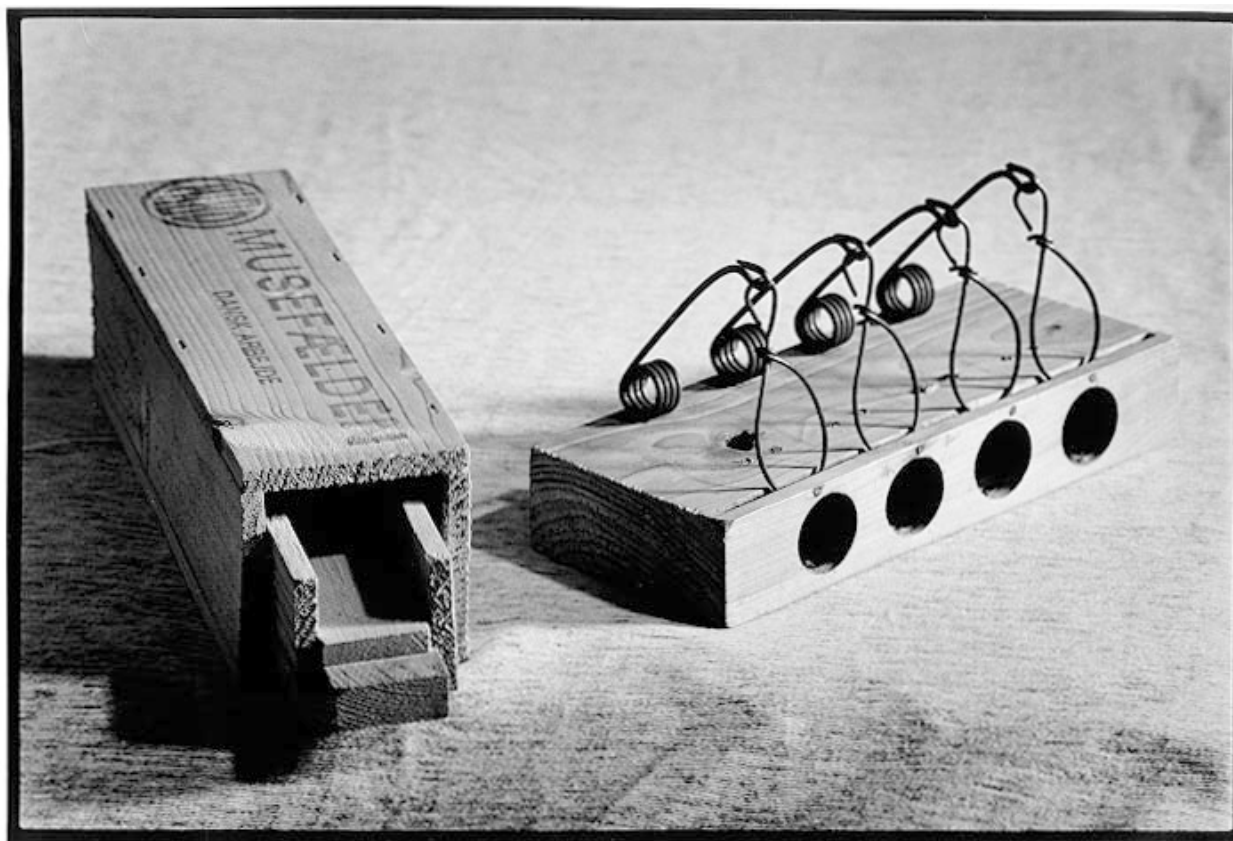
Musene kan øve materiel skade, og da de samti-

dig kan udgøre en vis smittefare, er der god grund til at bekæmpe mus indendøre.

Bekæmpelse af mus er i modsætning til rottebekæmpelse ikke en offentlig opgave – den er overladt til den enkelte person, som føler sig generet af indtrængende mus.

Indendøre bekæmpes mus bedst med fælder. Der er på markedet en række fælder, som har til formål at dræbe musen. Den meste almindelige er den klassiske smækfælde. Men der findes også en række andre modeller. Det er Rådets indtryk, at en række af disse fælder ikke lever op til kravet om at give en sikker, hurtig og smertefri aflivning af musene. Endvidere er det almindeligt, at fælderne sælges uden en tilstrækkelig brugsanvisning. Efter Det Dyreetiske Råds opfattelse bør musefælder typegodkendes på baggrund af en uvildig afprøvning. Endvidere bør der altid med fælderne følge en udførlig dansksproget brugsanvisning.

Til mus anvendes også fælder, hvor musene fan-

Musefælder

ges levende. Ofte sker dette ud fra et prisværdigt ønske om en dyrevenlig skadedyrsbekæmpelse. Alligevel mener Rådet ikke, at disse fælder kan anses for at være etisk forsvarlige. Der er en stor fare for, at fælderne ikke vil blive røgtet tilstrækkeligt tit med det resultat, at dyrene dør i fælderne. Det er også et problem at komme af med musene, når de først er fangede. En aflivning vil i mange tilfælde være mere smertefuld end den aflivning, som opnås i en god smækfælde. Nogle vælger at sætte musen ud et sted langt fra huset; men det vil næsten altid resultere i, at musen bukker under. Det kan enten være på grund af kulde (for husmusens vedkommende), eller fordi den ikke kan klare sig i konkurrencen om føden med andre dyr på stedet.

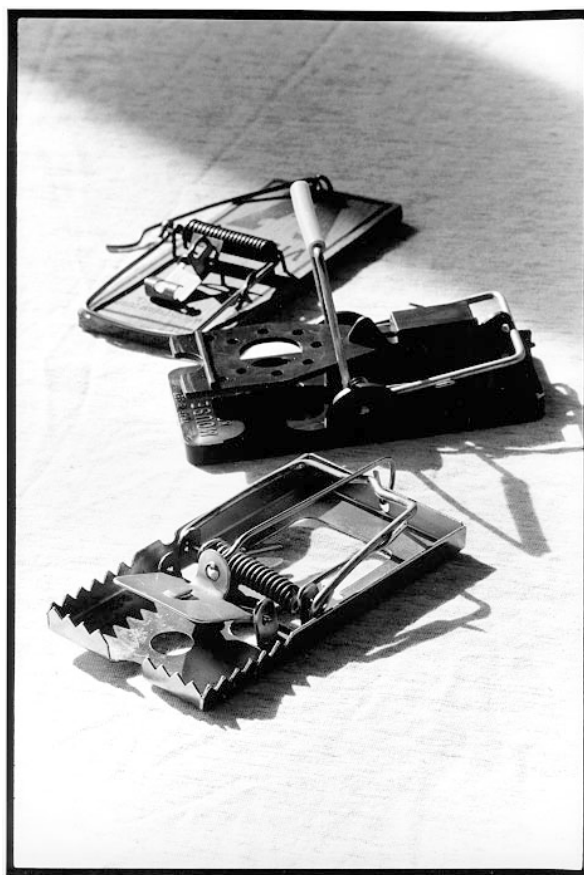
Endvidere findes der et par fældetyper, som med god grund ikke kan accepteres i Danmark. Det er for det første limfælder (der også i udlandet bruges til rottebekæmpelse). For det andet er det vand tilsat lokkevæske, som musen drukner i.

Til forebyggende bekæmpelse kan der endvidere anvendes to forskellige typer musegift. Den første type er en gruppe stoffer, som hører ind under de antikoagulanter, som også anvendes i forbindelse med rottebekæmpelse. Her vil musene dø en langsom og muligvis lidelsesfuld død. Endvidere er der stor fare for, at giften – på trods af brugsanvisningen – kan blive udlagt forkert med fare for fugle, hunde og katte. På den baggrund mener Det Dyreetiske Råd ikke, at denne type giftstoffer bør kunne sælges i fri handel.

Den anden type gift bygger på stoffet chloralose, der medfører en hurtig bedøvelse af musen med derpå følgende smertefri død. Den eneste begrænsning er, at stoffet kun virker ved temperaturer under 16° C. Da stoffet ikke er giftigt for større dyr, og da det enten slår musen ihjel uden smerter eller efterlader den uden mén, må dette betragtes som en musegift, der kan accepteres til almindelig brug. Det eneste problem ved midlet er, at det også er giftigt

Halsbåndmus og husmus

Musefælder

for fugle. Derfor bør der medfølge en brugsanvisning, hvoraf det klart fremgår, at midlet skal placeres således, at det ikke er tilgængeligt for fugle.

Muldvarpe og mosegrise

Disse dyr lever for det meste under jordens overflade. De kan volde skade ved deres underjordiske gange og de karakteristiske muldskud. Det er dog i mange sammenhænge et holdningsspørgsmål, om man anser "muldvarpeskuddene" for at udgøre et væsentligt problem. Mosegrisen, der i modsætning til muldvarpen er planteæder, kan desuden øve stor

skade på planter, buske og træer, hvis rødder den gnaver af.

Til bekæmpelse af muldvarpe og mosegrise har personer uden særlig autorisation kun få midler til rådighed.

Muldvarpe kan fanges i særlige sakse, der rigtigt anvendt, slår dyret ihjel hurtigt og effektivt. Det bør dog her forlanges, at fælderne er testet og typegodkendt, og at de sælges sammen med en udførlig dansk brugsanvisning.

Mosegrise kan ligeledes fanges i muldvarpesakse, og endvidere er rottesmækfælder anvendelige. Desuden findes der fælder, hvor mosegrisen kan fanges levende. Rådet mener dog, at denne fældetype er et

Muldvarp

dårligt alternativ til en dræbende fælde – jf. bemærkningerne i forbindelse med musefælder. Endelig er det muligt at bekæmpe mosegrisene med majs-korn, imprægneret med et giftstof af antikoagulanttypen. Det er dog kun muligt at få mosegrisene til at spise tilstrækkeligt af giften i vinterhalvåret. Rådet mener af de ovenfor nævnte grunde, at en langsomt virkende gift er et dårligt alternativ til en god dræbende fælde.

Til erhvervsmæssigt brug er det muligt at bekæmpe mosegrise med æblestykker imprægneret med antikoagulant-gift. Denne bekæmpelsesmetode bør lige som bekæmpelse af rotter med antikoagulant betragtes som en nødløsning.

Endelig kan særligt autoriserede personer bekæmpe både muldvarpe og mosegrise med pellets, der udvikler giftgassen phosphorbrinte. Man ved fra mennesker, at forgiftninger med phosphorbrinte medfører meget store lidelser, inden døden indtræffer. Så med mindre det kan dokumenteres, at gassen virker anderledes over for muldvarpe og mosegrise, kan det ikke anses for etisk forsvarligt at bekæmpe disse dyr med phosphorbrinte.

Husmår

Husmåren kan tage bolig i udhuse og lader og på lofter i sommer- og parcelhuse. Den kan her afstedkomme forskellige gener, f.eks. larm om natten og lugt fra ekskrementer, urin og foderrester. Endvidere kan den rive hul i stråtag og beskadige husets isolering.

En metode til bekæmpelse af husmår går ud på at jage måren væk ved hjælp af lys, lyd og/eller lugt og efterfølgende sikre huset mod mår. Denne metode er etisk set at foretrække; men er ikke altid effektiv.

Alternativt kan husmåren fanges levende i en fælde. Fælden skal ifølge reglerne tilses to gange dagligt. Det må dog ud fra en etisk betragtning være rimeligt at tilses fælden væsentligt oftere. Måren kan enten lukkes ud eller den kan aflives. Aflivningen skal ske i fælden eller umiddelbart efter, at måren er taget ud af fælden. Ukyndige bør under ingen omstændigheder selv forsøge at aflive måren, men skal overlade opgaven til en dyrlæge eller en jæger.

Husmår, som findes i bygninger, i en afstand af indtil 25 m fra bebyggelse, i indhegnede haver samt i pelsdyrfarme, må bekæmpes hele året. Ud fra en etisk betragtning er det dog helt uacceptabelt at bekæmpe måren i den periode, hvor den kan have unger, med mindre man ved, hvor ungerne er, og har mulighed for at aflive dem også.

Fælder til indfangning af mår bør kun sælges eller udlånes sammen med en udførlig brugsanvisning, hvoraf det bl.a. fremgår, hvor ofte fælden skal tilses, og til hvem man skal henvende sig for at få måren aflivet.

Opsætning af kattefælde

Herreløse katte

Mange mennesker vil nok vægre sig ved at betegne katte som skadedyr. Ikke desto mindre opfattes herreløse katte ofte som et miljøproblem og bliver indfanget og aflivet som følge heraf.

Det kan være et problem, når katte (ikke blot de herreløse) placerer gødning i sandkasser og tilsvarende steder, idet der derved kan overføres sundhedsfarlige parasitter til mennesker. Herreløse katte kan også i andre sammenhænge opfattes som et problem, f.eks. når de støjer eller sætter poteaftryk på biler.

Problemerkens størrelse er meget afhængig af øjnene, som ser dem. En mere tolerant holdning over for de herreløse katte kunne mindske problemernes omfang. Det er dog ikke realistisk at forestille sig, at man ad denne vej helt kan fjerne behovet for at indfange og aflive herreløse katte af miljøhensyn.

Ifølge reglerne er det kun kommunen, som kan

give tilladelse til, at herreløse katte indfanges og aflives. Det betyder, at borgere, som ønsker at blive af med herreløse katte, må henvende sig til kommunen. Selve indfangningen og aflivningen må kun foretages af en praktiserende dyrlæge eller af personer, som dyrlægen har instrueret og fører tilsyn med.

Af en undersøgelse, som Kattens Værn gennemførte i 1996, fremgår det, at knap halvdelen af landets kommuner har en fast ordning for indfangning og aflivning af herreløse katte. I de fleste tilfælde er der tale om, at kommunen har udpeget en person, som under instruktion fra en lokal dyrlæge indfanger herreløse katte. Dyrlægen afliver kattene mod betaling fra kommunen. Nogle kommuner har en aftale med Kattens Værn, som på kommunens vegne påtager sig at indfange og aflive herreløse katte.

Kat i fælde

Den normale procedure, som anbefales af Kattens Værn, er flg.: Kattene fanges i fælder, som efterses med jævne mellemrum. Det kontrolleres, om der tale om en herreløs kat eller en tam kat. Hvis der er tale om en tam eller diegivende kat sættes den ud, hvor den blev fanget. Hvis katten er mærket efterlyses ejeren. Aflivningen af de herreløse katte foretages af dyrlægen eller dennes hjælper hurtigst muligt efter indfangningen ved hjælp af en injektion med aflivningsvæske. Dette må anses for at være en etisk acceptabel fremgangsmåde.

Det er dog Det Dyreetiske Råds indtryk, at der fra kommune til kommune er meget stor forskel på, i hvor høj grad der er ordnede forhold omkring indfangning og aflivning af herreløse katte. Mere end halvdelen af landets kommuner har således ikke nogen ordning. Det betyder, at det overlades til den enkelte borger efter aftale med kommunen at sørge

for, at herreløse katte bliver indfanget og aflivet.

Det bør derfor sikres, at alle kommuner får en fast ordning med en eller flere praktiserende dyrlæger og evt. andre personer, som dyrlægen instruerer og fører tilsyn med. Samtidig bør der være formuleret en procedure, som sikrer, at indfangningen og aflivningen af kattene foregår på en måde, der er så skånsom som muligt. Således bør fælderne tilses meget hyppigt, og aflivningen bør ske hurtigst muligt efter indfangningen. En sådan fælles procedure kunne evt. tænkes formuleret i samarbejde mellem Kommunernes Landsforening, Den Danske Dyrlægeforening, Veterinærdirektoratet og udvalgte dyreværnsorganisationer.

Samtidig bør indfangning og aflivning af herreløse katte, der er til gene for mennesker, ses i sammenhæng med det mere generelle spørgsmål om, hvorledes bestanden af herreløse katte skal regule-

Kattefælde

res. Der er nemlig store etiske problemer forbundet med blot at overlade bestanden af herreløse katte til sig selv. Således er der mange katte, som vil bukke under af sult, sygdom og kulde, hvis ikke mennesker på den ene eller anden måde påtager sig et ansvar for dem. Samtidig vil en ukritisk fodring af herreløse katte blot føre til, at bestanden og dermed problemerne vokser. Det er derfor også ud fra en dyre-

etisk betragtning nødvendigt at regulere bestanden enten gennem aflivning eller genudsætning efter neutralisation.

Det Dyreetiske Råd mener, at der er behov for en samlet kattepolitik, hvor bekæmpelsen af herreløse katte, der opfattes som et miljøproblem, ses i sammenhæng med den overordnede målsætning om at sikre de herreløse katte et anstændigt liv.

Aflivning af kat i fikseringsbur

Rådets anbefalinger

- Det bør gennem lovgivning sikres, at alle former for gift, fælder og andre midler til bekæmpelse af skadedyr er typegodkendt af en relevant offentlig myndighed. Dyreetiske hensyn bør udgøre en vigtig del af grundlaget for godkendelsesproceduren.
- Det bør gennem lovgivning sikres, at fælder til bekæmpelse af skadedyr altid kun sælges eller udlånes med en udførlig brugsanvisning på dansk.
- Fælder, gifte og andre midler, som man ikke uden nærmere instruktion eller uddannelse kan forventes at være i stand til at bruge korrekt, bør kun kunne erhverves af personer, som kan dokumentere de nødvendige kvalifikationer – herunder kendskab til de relevante dele af dyreværnslovgivningen.
- Alle kommuner bør have en ordning for indfangning og aflivning af herreløse katte. Til grund for denne ordning bør ligge en formuleret procedure, som sikrer, at indfangningen og aflivningen af kattene foregår så skånsomt som muligt. Med udgangspunkt i dyreetiske hensyn bør der formuleres en samlet politik for herreløse katte.

Bilag

Rådets aktiviteter i forbindelse med udtalelsen

Rådet har behandlet skadedyrsbekæmpelse på 6 møder i perioden april 1996 til februar 1997.

I forbindelse med et møde har Rådet besøgt Statens Skadedyrlaboratorium.

Nils Bille, Statens Skadedyrlaboratorium, Torben Frode Jensen, Miljøstyrelsen, Jens Lodal, Statens Skadedyrlaboratorium, journalist Erik Sander og Peter Weile, Miljøstyrelsen, har ydet råd og vejledning.

Merete Studnitz fra Statens Husdyrbrugsforsøg har fungeret som faglig sekretær.